САМОСТІЙНА РОБОТА № 1

Тема: Проблеми системного підходу в літературознавстві. Світова література

План

1. Поняття системного підходу в літературознавстві.
2. “Світова література”: історія поняття.
3. Концепції світової літератури: переваги, недоліки, пошук оптимального визначення.

Завдання

1. Дайте оцінку найвідомішим концепціям світової літератури, прокоментуйте їх.
2. Подайте визначення світової літератури, яке, на Вашу думку, є оптимальним / близьким до оптимального. Обґрунтуйте відповідь.
3. Які перспективи вивчення світової літератури Ви бачите в майбутньому? Якою при цьому залишається роль національних літератур?

Методичні рекомендації

Найбільшою одиницею вивчення літературної компаративістики є світова література як “явище вищого порядку” (М.Конрад). Уведений Й.В.Гете в 1829 р., термін цей досі однозначно не визначений, а питання концепції світової літератури залишається в компаративістиці одною з основних проблем.

Погляди вчених на цей термін вельми різняться і коливаються від пропозиції взагалі відмовитись від нього (приміром, угорець І.Ханкіс, 1938 р.) до ствердження існування ряду “світових літератур” (німець Е.Лаатс, 1953 р.) тощо. Об’єктивне існування світової літератури (жодна національна література не живе в ізоляції)

стимулює до пошуків її дефініції, варіантів якої чимало. Аналіз наявних у науці поглядів на проблему виявляє три основні значення поняття “світова література”: а) література всього світу; б) вибране зібрання кращого, що створено в надрах окремих національних літератур, і в) сума взаємопов’язаних або аналогічних для всіх національних літератур творінь. Наближеною до оптимальної у практиці порівняльного літературознавства звичайно вважають третю версію значення цього терміна (якщо, правда, не тлумачити її механістично).

Однією з найбільш відомих є дефініція поняття словацького вченого Д.Дюришина: “Світова література є системою, що включає в себе такі літературні явища, які певним чином (...контактно-генетично і типологічно) пов’язані одне з одним, утворюючи тим самим певну єдність”. Водночас учений наголошує, що в силу історичної змінності змісту поняття світової літератури його визначення також може видозмінюватись, чим, власне, й обумовлені періодичні спроби перегляду концепції світової літератури в компаративістиці.

Доречно згадати в цьому контексті і визначення світової літератури, вміщене у “Лексиконі загального та порівняльного літературознавства (Чернівці, 2001; с.512): дещо затягнуте й нецілісне, воно, між іншим, характеризує світову літературу як “…системну *сукупність багатьох* національних та місцевих літератур…” (курсив наш. – А.Г.). Як видно, тут непроясненим залишається, зокрема, склад залучених до обговорюваного явища літератур. Про подібні недоліки дефініцій говорив ще в 1975 р. Д.Дюришин.

На сучасному етапі вивчення певних фактів і процесів

національної літератури поза її інонаціональним контекстом фактично є неспроможним. Комплексне ж дослідження світової літератури передбачає розгляд не окремих національних літератур, але їх різномасштабних систем. Відповідно системний підхід стає засобом до усвідомлення “механізму” формування і розвитку всесвітньої літератури. Принцип цей взято на озброєння майже повсюдно, та власне зміст поняття літературної системи (як і форма самого терміна) коливається.

Не викликає, однак, заперечень трактування світової літератури як динамічної складної системи, утворюваної історично рухливими системами меншого діапазону.